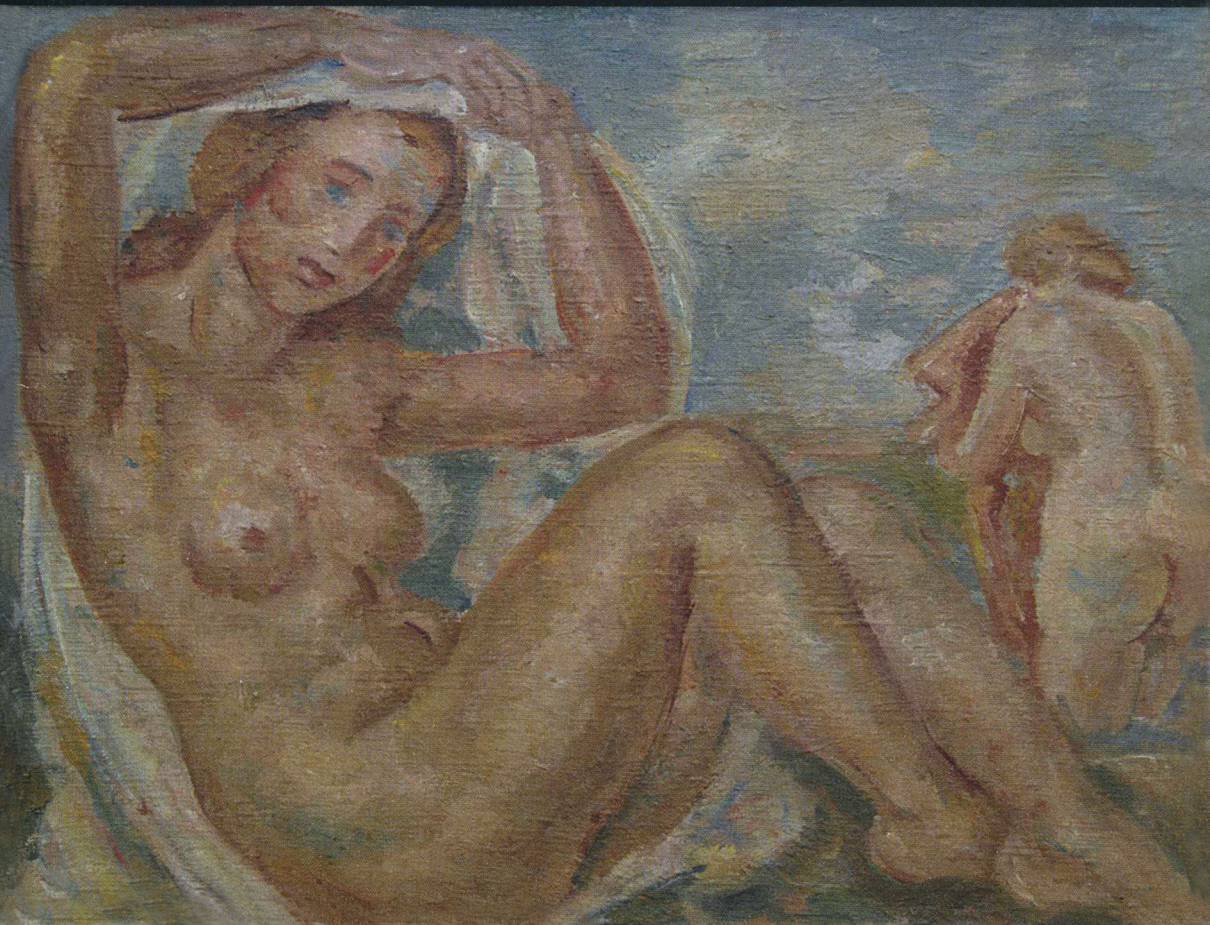
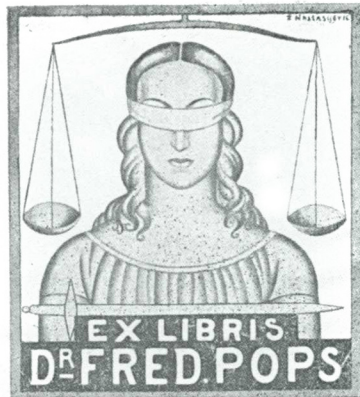

ЖИВОРАД НАСТАСИЈЕВИЋ

УМЕТНОСТ КАО СУДБИНА ПОРОДИЦЕ

Ана Боловић

ЖИВОРАД НАСТАСИЈЕВИЋ

1893–1966

УМЕТНОСТ КАО СУДБИНА ПОРОДИЦЕ

МУЗЕЈ РУДНИЧКО ТАКОВСКОГ КРАЈА

Горњи Милановац, 2009.

Салон породице Настасијевић у Београду, 1936. година (МРТК, л-915)

Страна 1.: Фотографија Живорада Настасијевића из Уметничко-занатске школе у Београду, 1908. године

УМЕТНОСТ КАО СУДБИНА ПОРОДИЦЕ

Прадеда Живорада Настасијевића, Лазар Призренац, био је кујунџија по занату. Живорадов деда, Таса Лазаревић, Охриђанин, био је зограф, резбар и грађевинар, посебно познат по градњи цркава. Баба Михаила, Тасина жена, ћерка Анђелка Ђорђевића, грађевинара, зографа и иконописца, имала је два брата грађевинара, Спасоја и Настаса¹. Најпознатији од њих, Настас Ђорђевић, био је неимар кнеза Милоша Обреновића по чијој жељи је саградио и милановачку цркву свете Тројице. Када је Настас усвојио свог сестрића Николу да би га научио грађевинском занату, а он у знак захвалности од његовог имена сачинио себи презиме, почиње прича о породици Настасијевић, која је наставила да оплемењује породични таленат, опредељеност и љубав према уметности.

Живорад Настасијевић, рођен је 1893. године у Горњем Милановцу, у породици од седморо деце родитеља Николe Настасијевића, образованог грађевинара и Милице, рођене Јовановић, ученице Института Катарине Миловук у Београду. Из овог брака, поред Живорада, рођени су синови Момчило, књижевник, Светомир, композитор и архитекта, Славомир, писац историјских романа, и ћерке Наталија, Даринка, историчар, и Славака, математичар. Сва деца су стекла високо школско образовање и, уз то, била су музички надарена и образована. Сам Живорад је изврсно свирао флауту и виолину.

Породица је живела у Горњем Милановцу у кући у улици Танаска Рајића број 7² до 1920. године када се сви селе у Београд и настанују у кући у Ратарској улици број 131 (данашња улица краљице Марије бр. 55). Увек заједно, браћа и сестре, сензибилни и интелектуални, међусобно су се инспирисали и допуњавали, функционишући као једна изузетна умет-

¹ Детаљно о прецима Настасијевића у: Светомир Настасијевић, *Из биографије Момчила Настасијевића*, Повеља, 9-10, Београд 1974, стр. 147-158.

² Кућа је за време Другог светског рата спаљена од окупатора; Милош М. Марковић, *Настасијевићи*, Горњи Милановац 1984, стр. 11.

ничка „радионица”. У свом дому Настасијевићи су приређивали и „камерна” окупљања београдске интелектуалне и уметничке елите, која су, заједно са још неколико сличних београдских „салона”, постала нека врста културног центра престонице у међуратном периоду³.

Београд: 1905–1913

Још у лето 1904. године, када је Никола Настасијевић, Живорадов отац, упознао вајара Ђорђа Јовановића који је на његову молбу погледао Живорадове радове и оценио да дечак поред љубави према сликању заиста има талента, говорило се о његовом школовању за сликара. А када су новине објавиле да је у Београду основана Уметничко-занатска школа и да је баш Ђорђе Јовановић постављен за њеног управника⁴, Никола Настасијевић добија потврдан одговор на послату депешу и 1905. године, са свега 12 година, Живорад Настасијевић одлази у Београд са сестром Наталијом. Уписан је у одељење Марка Мурата као најмлађи ученик у школи. Иако је Коста Миличевић, сликар импресиониста, био, са друге стране, најстарији, то им није сметало да постану пријатељи, да живе заједно, да Коста временом постане присан са целом породицом Настасијевић, и да са Живорадом размењује сликарска искуства. Поред Косте Миличевића, у Уметничко-занатској школи су у то време били ученици и Милош Голубовић, Моша Пијаде, Видосава Ковачевић, Миодраг Петровић, Коста Јосиповић, Шаца Лазаревић, Живојин Лукић, Ана Маринковић⁵...

³ Оливера Стошић Ракић, *Тајне Настасијевића*, у: *Фестивал једног писца 2009, Тајне Настасијевића*, Београд 2009, стр. 12.

⁴ Лазар Трифуновић, *Српска цртачко-сликарска и Уметничко-занатска школа у Београду (1895-1914)*, Београд 1978, стр. 9: После смрти Кирила Кутлика његову школу је откупио Риста Вукановић и водио је до 1905, под именом Српска сликарска школа. Маја 1905. он се удружио са Ђорђем Јовановићем и Марком Муратом, проширивши програм и променивши јој име у Уметничко-занатска школа. Та школа је, на челу са Ђорђем Јовановићем, радила до 1914; после рата, 1919, обновила је рад све до 1921. године, када је реорганизована и претворена у државну установу. Године 1937, када су за то створени услови, основана је Академија ликовних уметности.

⁵ Љ. Јоксимовић, *нав. дело*, стр. 167.

С десна на лево: Коста Миличевић, Моша Пијаде, Малиша Глишић, Живорад Настасијевић, са колегама и колегиницама сликарима у Београду (МРТК, л-1045)

За смер Живорадових опредељења у будућности занимљив је податак да је у школски програм уведена и настава из примењене уметности која се у прво време састојала из једног предмета, а то је *Народна орнаментика као декоративна уметност*⁶. У овим школским данима Живорада је интересовала и музика, тако да се уписао у музичку школу (управник је тада био Стеван Мокрањац) на предмет флаута, а касније је научио да свира и виолину. Међутим, све је прекинуто због болести која Живорада враћа кући, у Горњи Милановац, на годину дана. То време је провео илустрјући српске народне песме у акварел техници. У породици, сада у Легату браће Настасијевића у Музеју РТК, сачувана је само сцена *Српски*

⁶ Милош М. Марковић, *Настасијевићи*, Горњи Милановац 1984, стр. 17.

ратници (кат. бр. 51) из народне песме „Женидба цара Душана”, рађена у светлом тоналитету, цртачки солидно и са искреном наивношћу ђака почетника⁷, и то је уједно његов можда најранији сачуван рад.

Године 1907. вратио се у Београд и, у јесен, када је умро сликар Ђорђе Крстић, Живорад Настасијевић је, сматран изузетним талентом, симболично носио палету великог мајстора на његовој сахрани, као знак континуитета, предаје уметности младим наставаљачима. Иако још увек врло млад, Живорад је пратио своје унутрашње импулсе и приклонио се оној концепцији у српском сликарству која је у први план истакла проблем светлости као самосталне реалности слике⁸. Одбацујући академску стегу и пленеристички коцепт, он је због тога добио прекор својих наставника, али, са друге стране, и прве похвале званичне критике. Поред импресионистичких трагања, код Живорада се већ сада јавило и интересовање за наше средњовековно сликарство⁹.

Завршио је Уметничко-занатску школу 1911. године, али до одласка у Минхен на школовање наставио је да истражује вањ школских правила. Сликао је мотиве са водом, настојећи да фиксира треперење светлости чистом бојом¹⁰. Осим пејзажа, и „портрет се јавља у борби између афирмисаног академског реализма и импресионизма”¹¹. Настасијевићеве потрете у овом почетном периоду карактерише треперење светлости на материји и инкарнату, чврста форма и пригушена, готово монохромна палета. Те особине су препознатљиве на *Портрету мајке Милице* (кат. бр. 1) из 1910. и *Портрету сестре Наталије* (кат. бр. 2) из 1911. године, као и на *Аутопортрету* (кат. бр. 3) и *Портрету сестре Славке* (кат. бр. 4) из 1913. године. Посебно је занимљив *Портрет брата Славомира* (кат. бр.

⁷ Љ. Јоксимовић, *нав. дело*, стр. 167.

⁸ Павле Поповић, *Живорад Настасијевић (1893-1966)*, Свеске ДИУС, 19, Београд 1988, стр. 71.

⁹ У овом периоду са Костом Миличићем се бавио и послом за обезбеђење егзистенције: године 1907. насликали су за бакалина Јохана Умлауфа две рекламне табле са воћем и амбалажом од колонијалне робе, а 1910. године, посредством Димитрија Туцовића, израдили су кулисе – завесу за Радничко позориште у кафани „Кооператива”.

¹⁰ То илуструју његови радови *Дунавско пристаниште*, *Ада Циганлија*, *Смедеревски град*, *Поплава на Калемегдану* (својина Музеја града Београда и Музеја савремене уметности у Београду).

¹¹ Љ. Јоксимовић, *нав. дело*, стр. 181.

5)¹², такође из 1913. године, који снажно сугерише карактер портретисане личности, иако се ради о дечаку од само девет година. На овом портрету и поменутом портрету мајке, можда више него на другима из овог периода, присутни су елементи који припадају поетици реализма.

Минхен: 1913–1914

Године 1913. сликар налази запослење у Винчи, али добија и стипендију за студије – на предлог др Милоја Васића и Ђорђа Јовановића, Министарство просвете послало је Живорада Настасијевића и Саву Поповића у Минхен, који је у то време био космополитски уметнички центар. Живорад је прво био у приватној академији професора Морица Хајмана, а нешто касније се уписује у Одељење за цртање у класи професора Хермана Гребера на Државној академији, где је затекао сликаре Васу Поморишца, Миодрaга Петровића и Вилка Геца̀на.

Подстакнут минхенском атмосфером, продубљује се у раду, похађа и часове вечерњег акта у школи професора Хајмана, у пролеће 1914. све више се усмерава на пејзаже у околини, а обраћа пажњу и на један други вид уметности, на фреско сликарство које, у прво време, остаје само на утиску, пратећи овај начин сликања у „класи за фреске“¹³. Из Београда је Живорад понео интересовање за импресионизам. У његовим *Необјављеним рукописима* стоји да је слике, које су му остале у Минхену код госпође Мос, код које је становао у улици Сибланд бр. 7, а о којима се ништа не зна, радио у импресионистичкој техници¹⁴. Безбрижне студентске дане (фотографије) и моменат када је свом већ испољеном таленту и особености придружио искуства Минхенске академије, прекинуо је Први светски рат.

¹² Поменути *Портрет брата Славомира (л-1032)*, уље на платну из 1913. године, није доспео у Музеј рудничко-таковског краја путем заоставштине породице Настасијевић, већ као поклон Општине Горњи Милановац 2009. године, и припада ликовној збирци која прати Легат браће Настасијевића.

¹³ Милош М. Марковић, *Настасијевићи*, Горњи Милановац 1984, стр. 20–21.

¹⁴ Љ. Јоксимовић, *нав. дело*, стр. 169.

Фотографија Живорада Настасијевића (стоји, други слева) са колегама студентима на Академији у Минхену, 1913/1914. године (МРТК, л-856)

Уметник у ратној голготи: 1914–1918

У Првом светском рату учествовало је преко 40 српских сликара и сликарки. Врховна команда је у саставу српске војске и званично устројила звање „ратног сликара“.

Са дванаест својих другова, Срба студената, Живорад Настасијевић је напустио Минхен и, преко Варшаве и Одесе, Дунавом дошао у Неготин, а одатле у Скопље, у чувени „ђачки батаљон“ назван „1300 каплара“, који је, после двомесечне, скраћене ратне обуке, био распоређен по бојним јединицама. Живорад је био у Другом „гвозденом“ пуку првог позива у саставу армије војводе Степе Степановића¹⁵. Са осталим друговима, кренуо је на фронт.

Између битака је цртао ликове војника и официра и страхоте рата. Добио је наређење и да за Капелу у Скопљу уради велику слику *Голгота*, висине око 2 метра.¹⁶ Године 1915. прешао је преко Албаније и стигао на Крф, одакле је са српском војском, као резервни официр, отишао на Солунски фронт. У повлачењу кроз непроходне албанске планине, све ратне слике и цео сликарски материјал овог уметника био је натоварен на једног измршавелог коња. У једном теснацу, коњ је погођен од непријатељске бомбе и, заједно са драгоценим товаром, сурвао се у провалију.

Живорад је у борби на Кајмакчалану, крајем 1916. године, оболео од тифуса и зато пребачен у Солун у француску болницу, а одатле у Алжир и Бизерту на лечење, где је у болници „Мајо“, уз изванредну негу француских лекара, потпуно излечен. Као рековалесцент упућен је у афричку бању „Хамам-Рира“, где се поново вратио сликарском раду. Путује у Тунис, Бизерту, Картагу, Сиди Абдалах, Фервил и слика афричке пејзаже.¹⁷ У јесен 1917. вратио се у Солун, где га је лекарска комисија Врховне команде одредила за „ратног сликара“. Док је боравио у Микри, у којој су се налазили сликари Милош Голубовић и Михајло Миловановић на раду у сликар-

¹⁵ Љ. Јоксимовић, *нав. дело*, стр. 169.

¹⁶ После мењања више власника, ово дело је постављено у Струмицу у тамошњу капелу.

¹⁷ Урадио је гада велики број портрета ратних другова Француза, а са тих путовања остало му је познанство и са француским композитором Камидјом Кен Сансом.

Живорад Настасијевић (стоји, трећи с лева) као сликар Врховне команде током Првог светског рата (МРТК, л-840)

ској секцији Топографског одељења Врховне команде, прикључио им се и Живорад, а нешто касније и сликар Вељко Станојевић и вајар Живојин Лукић¹⁸. На дужности ратног сликара Врховне команде у Солуну израдио је већи број слика са темом рата, а ту је дочекао и демобилизацију.

По завршетку рата, октобра-новембра 1919. године, у сали основне школе код Саборне цркве, приређена је *Изложба ратних сликара*¹⁹. То је највероватније била прва изложба после рата у Београду. На њој су били изложени радови Косте Миличевића, Живорада Настасијевића, Михаила Миловановића, Милоша Голубовића и Стевана Милосављевића. Темат-

¹⁸ Милош М. Марковић, *Настасијевићи*, Горњи Милановац 1984, стр. 25.

¹⁹ Угљеша Рајчевић, *Удружење ратника-сликара и вајара од 1912. до 1918. године*, Зборник Народног музеја, XI-2, историја уметности, Београд 1982, стр. 148.

Живорад Настасијевић (први слева) у дворишту болнице „Мајо”
у Алжиру 1917. године (МРТК, л-852)

ски везана за рат, људе и пејзаже, носила је у себи и уметнички и документарни карактер, а њоме је завршено и велико импресионистичко поглавље нашег сликарства²⁰.

У првим данима ослобођења Живорад је можда највише сликао портрете, често са позадином која их употпуњује. Увек је сликао према моделу и зато најчешће своје родитеље, браћу и сестре и пријатеље, а имао је тај, истинском уметнику неопходан дар, да проникне у психологију личности коју портретише. *На Портрету брата Момчила (кат. бр. 6)* из 1919. године, кроз треперење светлости на лицу и позадини још увек је присутно импресионистичко третирање слике, али је грађење форме знатно чвршће.

²⁰ Љ. Јоксимовић, *нав. дело*, стр. 171.

Из 1920. године, када се цела породица Настасијевић из Горњег Милановца преселила у Београд, потичу два *Портрета мајке Милице* код којих се ради о идентичној представи, с тим што је један портрет изведен у импресионистичком маниру и приказује мајку до појаса (*кат. бр. 7*), док на другом нема треперења импресионистичке четкице, форма је чврста, са одликама реализма (*кат. бр. 8*). *Портрет сестре Славке* (*кат. бр. 9*) из исте, 1920. године, такође одликује чврсто грађена форма, пригушен колорит, али ипак са изненађујуће јарком бојом сестрине блузе.

Париз: 1920–1922

Након Првог светског рата велики број младих уметника из наше земље нашао се у Паризу. Тада на ликовну сцену ступа трећа генерација сликара која доноси нов приступ слици: од светлости и природе тежиште се помера ка форми и законима слике²¹. Живорад Настасијевић је отпутовао у Париз 1920. године, са сликаром Сибом Миличићем, и уписао се на Académie de la Grande Chaumière, у класу професора Касталучија.

Отворен и дружељубив, у Паризу је упознао велики број сликара: Француза Мориса Утрила, Јапанца Фужита, Италијана Рене Сера, Швајцарца Фреди Трафлеа, Шпанца Рафаела Арђела... што се, наравно, одражавало и на његово уметничку оријентацију²². Од Мориса Утрила и Фужита примио је тенденције линеарног стила, штедљивост у избору боја и негу цртежа. Поред тога, доста времена је проводио са штафелајем поред Сене, на тргу St. André Des Arts или у улици Кардинал²³. Тако су настали његови предели Париза на којима су присутни чврста форма и таман колорит; у Живорадовој пројекцији улице су пуне, без људи, али ипак задржавају извесну топлину атмосфере. Добар пример за то је слика *Pont-Neuf, Paris* (*кат. бр. 10*), која садржи елементе стилова који су и били извор преокупација „париских ђака” – сезанизам, кубизам, а свакако и магијски реализам.

²¹ Павле Поповић, *Живорад Настасијевић (1893-1966)*, Свеске ДИУС, 19, Београд 1988, стр. 71.

²² Љ. Јоксимовић, *нав. дело*, стр. 171.

²³ *Нав. дело*.

Године 1922. када је дошао у Београд, радикално је променио своје схватање слике, и тако дао сликарство којим ће бити значајан представник новог реализма треће деценије. Његову промену као уметника лепо је објаснио Михаило С. Петров: „Дубоко улажење у анализу, до у срж ствари и проблема, код кубиста, замарало је Настасијевића, и он га је напустио, позајмивши, успут, само нека чисто техничка искуства ових. Још неколико принципа старог Сезана к томе, и – Настасијевић се нашао у близини наивног Русоа. А нашавши се у његовој близини, он се нашао и у раном ренесансу”²⁴. У својој наклоности неокласицизму, Живорад је остварио циклус портрета ренесансне конструкције, будући да му је извориште у млетачком сликарству XV и XVII века²⁵. Поред фигуре коју одликује графички моделована, чврста, прочишћена форма, сликар додаје и једно сценско решење иза фигуре у виду пејзажа, као на *Портрету оца* (кат. бр. 11) и *Портрету брата Светомира* (кат. бр. 13) из 1926. или у виду неког атрибута портретисаног – баш као у ренесанси – за шта је одличан пример портрет *Мој брат Момчило* (кат. бр. 14) из 1927. године, на којем је песник приказан са књигом у једној руци, а другом руком подигнутом у висини груди.

И у току свог боравка у Паризу Настасијевић је посећивао курс фреске. Након путовања у Италију и трагања за делима старих мајстора, студирао је ренесансне теоретичаре²⁶ да би докучио ову технику и схватио њен однос према нашој средњовековној фресци, али у сам поступак израде на крају га је упутио његов отац Никола, који је од предака зографа сачувао „рецепте”, што је означило фазу у Живорадовом животу и стварању у којој оданост традицији постаје доминантна. То је доносило промену и на идеолошком плану, која је класичну инспирацију померила према српском средњовековном сликарству. Коначни израз тога било је стварање групе *Зограф*, чији је покретач и први председник био Живорад Настасијевић.

²⁴ Михаило С. Петров, *Три изложбе*, ЛМС, 308, Београд 1926, стр. 98.

²⁵ Љ. Јоксимовић, *нав. дело*, стр. 183: ауторка као пример наводи *Портрет О. П.* из 1924. и *Портрет 2-је М.* из 1926.

²⁶ У превођењу Ченина Ченинија, Пјера дела Франческе и других помогао му је брат Момчило.

Друштво уметника Зограф

Иако је још увек дискутабилан датум када је *Зограф* основан – или крајем 1926. или почетком 1927. године, то је вероватно било непосредно после формирања групе *Облик*, која је, у међуратном периоду, била у нашој уметности заступник најпрогресивнијих тенденција, јер је била везана за париску школу, док је Зограф био протагониста идеје о националној и традиционалној оријентацији наше уметности.²⁷ Што се Живорада тиче, он је још доста раније размишљао о формирању такве групе: „Тако је ова моја идеја у мени сазревала током дугих година, све до 1922. године, када сам решио да пронађем присталице, сликаре, који би приступили сликарском покрету за обнову и модернизацију стила наших средњовековних фрески. Тај моменат је дошао када сам се исте године са студија вратио из Париза”²⁸.

У почетку су групу *Зограф* чинили Живорад Настасијевић, Васа Поморишац и Здравко Секулић. Касније су јој се прикључили и Јосип Цар, Светолик Лукић, Илија Коларевић, Богдан Несторовић и Бранислав Којић, а 1931. после расформирања групе *Коло* и Радмила Милојковић и Станислав-Сташа Беложански. Програм групе, који је садржао два основна става: супротстављање утицаја западних тенденција и уметничких покрета, и обнову наше средњовековне и народне традиције, израдили су његови предводници, Живорад Настасијевић и Васа Поморишац²⁹.

Мада је зографско стварање настајало спонтано, кроз удруживање стваралаца који су кренули истим или сличним путем, основна покретачка снага је ипак потекла из породице Настасијевић, где су у сродном духу већ стварала сва четири брата, иако је, без икакве сумње, у теоријском смислу допринос Момчилове филозофске, етеричне природе био неупореди-

²⁷ Љ. Јоксимовић, *нав. дело*, стр. 173-174.

²⁸ Ж. Настасијевић, *Успомене* (рукопис писан у Београду 1966), Војни музеј, инв. бр. 801.

²⁹ Опширније о Зографу у: Зоран М. Јовановић, *Друштво уметника Зограф*, Београд 1998. и Анка Стојаковић, *Живорад Настасијевић и друштво Зограф*, *Зограф*, часопис за средњовековну уметност, 5, Београд: Институт за историју уметности Филозофског факултета, 1974.

во највећи, па се он с разлогом може сматрати незваничним естетичарем и идеологом зографског покрета³⁰, док је дело Живорада Настасијевића и Васе Поморишца било његова најјача потврда у сликарству.

Како „зографско” сликарство Живорада Настасијевића заслужује посебну посвећеност³¹, овде ћемо истаћи само његова два, вероватно и најзначајнија дела у домену фреско-сликарства. Прво је *осликавање обновљене Успенске цркве у Панчеву* 1931. године, фреске које по Растку Петровићу представљају „аутентично зидно сликарство”³², и за које се може рећи да „први пут у новој историји нашег зидног сликарства успостављају давно прекинуту везу са средњовековном уметношћу”³³. Друго дело, великих размера, јесте *фреска у Спомен-капели на Зебрњаку* код Куманова, подигнутој у част победе српске војске над Турцима у Првом балканском рату, са кружном представом историјско-религиозне композиције: Богородица на престолу у средини, којој прилазе девојке у нашим народним ношњама и приводе децу са венцима на главама, сликања 1938. године. Ове фреске су уништили Бугари у Другом светском рату, али изглед композиције нам је ипак остао познат захваљујући идејном решењу за фреску које се чува у Етнографском музе-

Живорад
Настасијевић
(лево) и Здравко
Секулић у
Панчеву
(МРТК, л-871)

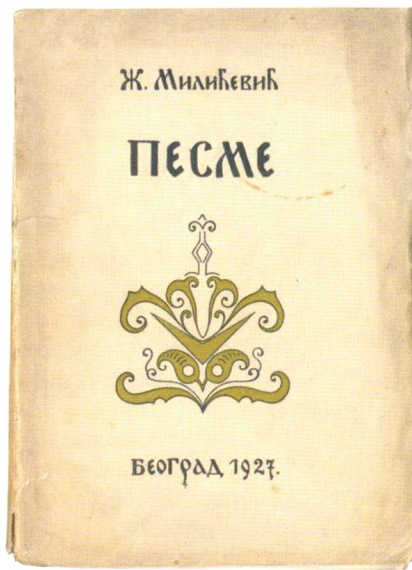
на главама, сликања 1938. године. Ове фреске су уништили Бугари у Другом светском рату, али изглед композиције нам је ипак остао познат захваљујући идејном решењу за фреску које се чува у Етнографском музе-

³⁰ Анка Стојаковић, *Живорад Настасијевић и друштво Зограф, Зограф, часопис за средњовековну уметност*, 5, Београд: Институт за историју уметности Филозофског факултета, 1974, стр. 62.

³¹ Ради се фреско-декорацији урађеној за већи број цркава (1930. иконостас од 17 фресака у *цркви Костурници у Круњу*, успех фресака 1931. у *Успенској цркви у Панчеву*, 1932. фреско иконостас у *цркви Богородичиног покрову у Београду*, 1938. фреске у *капели споменика на Зебрњаку код Куманова*), јавних простора (1928. велике плафонске фреске у *новосаграђеном Уметничком павиљону „Цвијета Зузорић”* на Калемегдану, 6 фресака за *дворану за седнице Градског већа* у згради Општине града Београда, 1933. две фреске *Трговина и Индустрија за Народну банку у Скопљу* – страдале у земљотресу 1963, 1940. фреска *„Четири вола краља Петра”* за *дворану Соколског друштва у Београду*, фреска монументалних размера *За част отаџбине у седишту Школског друштва Београд-матича*) и приватних кућа, а осликао је и 11 капела на Новом гробљу у Београду.

³² Настасијевићев одважан корак у циљу успостављања прекинуте везе са средњовековном уметношћу подржао је међу сликарима Урош Предић, а похвално оценили у дневној штампи Растко Петровић и Десимир Благојевић.

³³ Љ. Јоксимовић, *нав. дело*, стр. 184.

Идејно решење и израда корица рад су Живорада Настасијевића

ју у Београду³⁴, док се у Легату музеја РТК чувају припремне скице за ово дело (Скица 3, предлог за капелу на Зебрњаку, кат. бр. 76). Осим тога, фреске Марија Магдалена (кат. бр. 62), Исус Христ (кат. бр. 57-59) и Богородица са малим Христом (кат. бр. 60, 61), опремљене у дрвеним рамовима, дају јасну слику Живорадовог стварања као зографа.

У овирима групе Зограф, поред религиозног сликарства, настајали су, свакако, и портрети – поменути *Портрет брата Светомира* (кат. бр. 13) из 1926. и *Мој брат Момчило* (кат. бр. 14) из 1927, поред ренесансног

³⁴ Комплетно виђење споменика на Зебрњаку: Зоран М. Јовановић, *Зебрњак, У трагању за порукама једног споменика или о култури сећања код Срба*, Београд-Горњи Милановац, 2004.

аранжмана слике, по свим другим одликама – крупне, изражајне очи, укоченост фигуре, колорит икона – припадају зографском стварању Живорада Настасијевића, као и цртежи *Девојка са Вождовца* (кат. бр. 63), *Портрет брата Момчила* (кат. бр. 64), *Портрет брата Светомира* (кат. бр. 65) и *Портрет сестре Даринке* (кат. бр. 66) из 1927. године, затим, предели, мртве природе, али и композиције са историјском и националном тематиком. У већ поменутој сарадњи између браће, као посебан пример издвајају се опере *Међулушко благо* и *Ђурађ Бранковић*, чији текст је написао Момчило, музику Светомир а сценографију урадио Живорад Настасијевић (кат. бр. 46-48) и (кат. бр. 49-50).

У његовом даљем стварању, сликање фресака вероватно је утицало да његова палета буде нешто светлија и живља, топлија, линија лакша, са тенденцијом ка декорацији, а осећање природе животније и поетичније, са променом палете: зелена боја маслине, злато и пурпур, колорит старих икона на дрвету и фресака³⁵.

Занимљив је још један вид Живорадовога заступања „зографских” идеја, који није одмах уочљив. Ради се о његовим илустрацијама за корице и унутрашњи садржај књига. Често се тај његов рад није огледао конкретно у ликовном илустровању, већ у извођењу слова једном врстом краснописа, са старословенским реминисценцијама, као што је то на печату друштва *Зограф* (стр.14), на делу његовог брата Момчила, *Међулушко благо* (издање С. Б. Цвијановића, Београд 1927), на корицама две књиге Ж. Милићевића: *У постојбини наших копаничара и зографа, са цртежима Љубе Ивановића и Песме* (обе издате у Државној Штампарији Краљевине СХС, Београд, 1927) и на корицама књиге Михаила Ковачевића, *Историја позоришта у Русији* (Издавачка књижарница А. М. Поповића, Београд 1927). Осим тога, одговарајућим религиозним темама илустровао је корицу и сваки месец црквеног календара за *Годишњак и Календар Српске Православне Патријаршије за просту годину 1933.* (Српска манастирска штампарија Сремски Карловци 1932), а те његове илустрације пратиће издања ове верске публикације до почетка Другог светског рата. У истом маниру, ради

³⁵ Љ. Јоксимовић, *нав. дело*, стр. 175.

Илустрација за месец Април и за насловну страну *Годишњака и Календара Српске Православне Патријаршије за просту 1933. годину*

илустрације и за уџбенике: Мил. Р. Мајсторовића, *Стварна настава и земљопис за II разред основних школа* (издање Књижарнице Јеремије Ј. Целебџића, Београд 1934) и *Православна наука хришћанска за I, II, III и IV разред основних школа* (издање Књижаре Влад. Н. Рајковић и Ко, Београд 1935).

Године 1940. Друштво уметника *Зограф* је расформирано а највећи део чланова, па и Живорад, прешао је у *Ладу*, која је неговала традиционалан уметнички израз. Не само речима, него и делом, он је ипак био још неко време везан за *Зограф*. Поред дела са представом светитеља, као што је акварел *Свети Атанасије Александријски* (кат. бр. 53) и икона *Свети Антоније* (кат. бр. 45), сликана уљем на платну, настали су цртежи као белешке једне идеје и неостварене жеље да се живопише Лазарица у Крушевцу. Међутим, стилска преорјентација је била неминовна.

Повратак импресионизму из младости

Други светски рат је дочекао и провео у Београду. У међуратном периоду Живорад Настасијевић је једно време био учитељ на двору Карађорђевића, принчевима Томиславу и Андреју. После рата, и све до краја живота, поново се окренуо импресионизму. Он није ни покушавао да се прилагоди новонасталој ситуацији; уметност социјалистичког реализма била је сасвим изван домена његовог интересовања³⁶.

А још за време рата започео је сликарство пејзажа из Шумадије и Поморавља, импресионистички интонирано и расветљене палете, које подсећа на његове најраније слике: *Мотив из Шумадије, пејзаж са пластом* (кат. бр. 31) из 1960, *Морава, пејзаж са дрветом и реком* (кат. бр. 33) из 1962. године. Доста ради и актове, и фигуру у пејзажу, о чему сведоче два *Лежећа акта*, из 1944. (кат. бр. 16) и из 1952. (кат. бр. 18), затим *Три грације* (кат. бр. 27) из 1957. и *Купачице* (кат. бр. 28) из 1958. године. Поред тога, радио је и мртву природу (*Мртва природа* кат. бр. 20) из 1953, и наравно, портрете, као што су: *Портрет жене у белом* (кат. бр. 19) из 1952, *Портрет брата Славомира* (кат. бр. 21) из 1954, *Портрет жене у*

³⁶ Павле Поповић, *Живорад Настасијевић (1893-1966)*, Свеске ДИУС, 19, Београд 1988, стр. 72.

Живорад Настасијевић у свом атељеу, 1961. године (МРТК, л-872)

црвеном (кат. бр. 27) из 1958, Портрет Анкице Иванчевић (кат. бр. 29) и Портрет Радмиле Манојловић (кат. бр. 30) из 1959. године.

Године 1952. појављује се и као илустратор народних песама: *Бановић Страхиња, Женидба Душанова, Женидба Максима Црнојевића (кат. бр. 108-110)*, у издању Народне књиге у Београду, што се подудара и са његовим сликарством – слика велики број историјских личности и догађаја из наше историје, што нам илуструју његова дела у Легату МРТК из 1954. године: *Јован Курсула убија Црног Арапина у Варварину 1810. (кат. бр. 22), Повратак у Смедерево ослепљених синова Ђурђа Бранковића (кат. бр. 23) и Хајдук Вељко се сам пробија кроз Турке код Бање (кат. бр. 24)*. Све су то обновљена сећања на уметникову младост, када је свакодневно у свом дому у Горњем Милановцу био упућен на историјску прошлост свога народа и када је, још као дечак, насликао гроб Јована Курсуле, јунака

из Првог устанка, који се налазио у селу Цветке код Краљева³⁷. Са таквим осећањима, вероватно је 1956. године и поновио слику *Моја родна кућа у Горњем Милановцу, Рајићева улица бр. 7 (кат. бр. 25)*, коју је први пут насликао 1907. са само 14 година, када ју је назвао *Наша кућа*³⁸.

Године 1963. године Живорад се разболео и неко време био везан за постељу. Међутим, победио је болест и на Авали, у свом атељеу и у својој башти, радио је пејзаже и мање композиције уљаним бојама у атмосфери тоталног и реалног, тонски ишчезавајућег³⁹. Ту више нема разиграности палете као код његових првих импресионистичких слика, већ један по мало романтичарски доживљај природе, и, поново, пусти простори, без људи, као на пределу *Авалски пут (кат. бр. 34)* из 1963. године.

Као да предесећа крај, сликарева палета последње, 1966. године, постаје нешто тамнија, замућенија, и у самим пејзажима – *Шумски пут (кат. бр. 36)*, *Шума и пут (кат. бр. 37)* – и када представља фигуру у пејзажу – *Акт у природи (Акт са плавим огртачем (кат. бр. 35)*. Неки од тих радова остаће и недовршени (*Две купачице, кат. бр. 39*) у моменту смрти, маја 1966. године.

Дело Живорада Настасијевића је по својим остварењима постало незаобилазно у историјском развоју српске савремене уметности, упркос честом оспоравању и критици, иако га је, у моментима, пратило и истинско одушевљење. Зато се овде нећемо освртати ни на позитивне ни на негативне оцене његовог стваралаштва, већ ћемо цитирати његовог најискренијег критичара, брата Момчила Настасијевића, који у својим *Есејима, О Живораду*⁴⁰, каже:

„Светлост је овде квалитет нераздвојан од тона. И није важно хоће ли тај тон бити топао или хладан. Главна је да је он престао бити боја (као у музици звук) и недокучно се трансформисао у ону драгоцену материју из које су сви сликари свих векова стварали своја дела.”

³⁷ Милош М. Марковић, *Настасијевићи*, Горњи Милановац 1984, стр. 16.

³⁸ О овом делу из 1907. године у: Зоран Глушчевић, *Симболистички пејзаж Живорада Настасијевића*, Повеља, 2, Краљево 1971, стр. 12-13.

³⁹ Љ. Јоксимовић, *нав. дело*, стр. 185.

⁴⁰ Момчило Настасијевић, *О Живораду*, у: Сабрана дела Момчила Настасијевића у редакцији Новице Петковића, Књ. IV, *Есеји, Белешке, Мисли*, Горњи Милановац 1991, стр. 246.

Родна кућа у Горњем Милановцу (Рајићева бр. 7), уље на платну, 1956, 65 x 50, л-408

Пејзаж, уље на платну, 1966, 37 x 45, л-822

Мотив из Шумадије (Пејзаж са пластом), уље на платну, 1960, 46 x 61, л-529

ПОРОДИЧНО СТАБЛО НАСТАСИЈЕВИЋА*

* Породично стабло је сачињено да би се приказала склоност према уметничком изражавању из генерације у генерацију и односи се само на гране које директно воде до Живорада Настасијевића и његове браће и сестара. Сви портрети су дело Живорада Настасијевића.

Морава (Пејзаж са дрветом и реком), уље на платну, 1962, 44 x 55, л-288

Авалски пут, уље на платну, 1963, 24 x 38,5, л-524

Понт Неуф Париз, уље на платну, 1921, 32 x 45, л-411

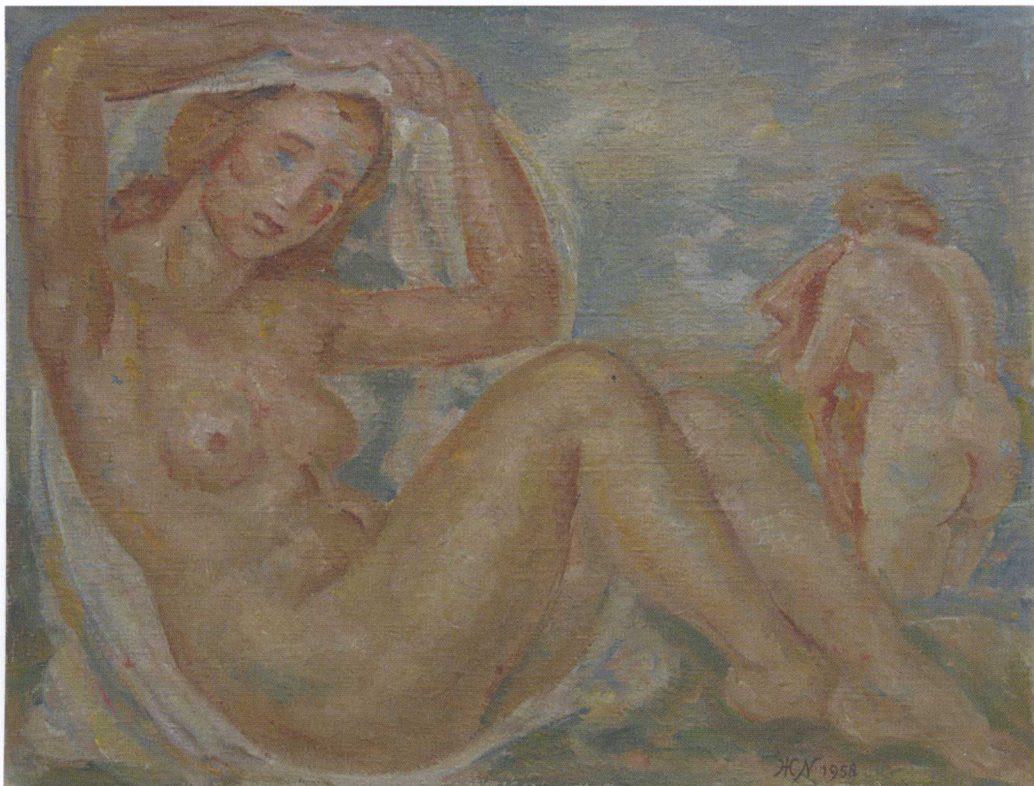
Мртва природа, уље на платну, 1953, 40 x 30, л-530

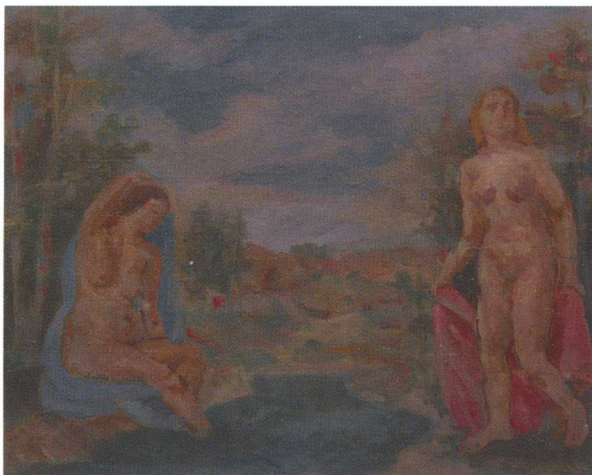
*Повратак у Смедерево ослепљених синова Ђурађа Бранковића
(сцена из опере Светомира Настасијевића), уље на платну, 1954, 81,5 x 100, л-421*

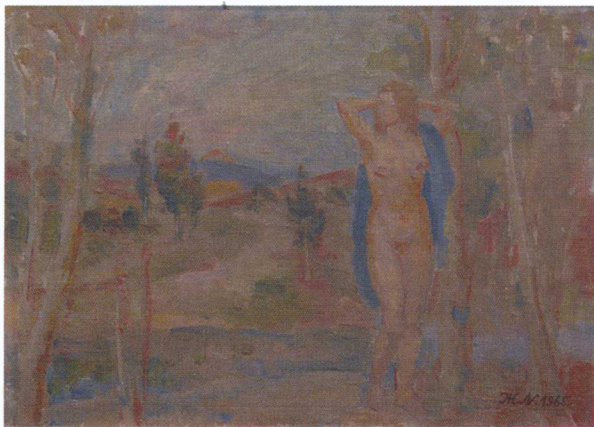
Јован Курсула убија Црног Арапина у Варварину 1810, уље на платну, 1954, 81 x 116,5, л-821

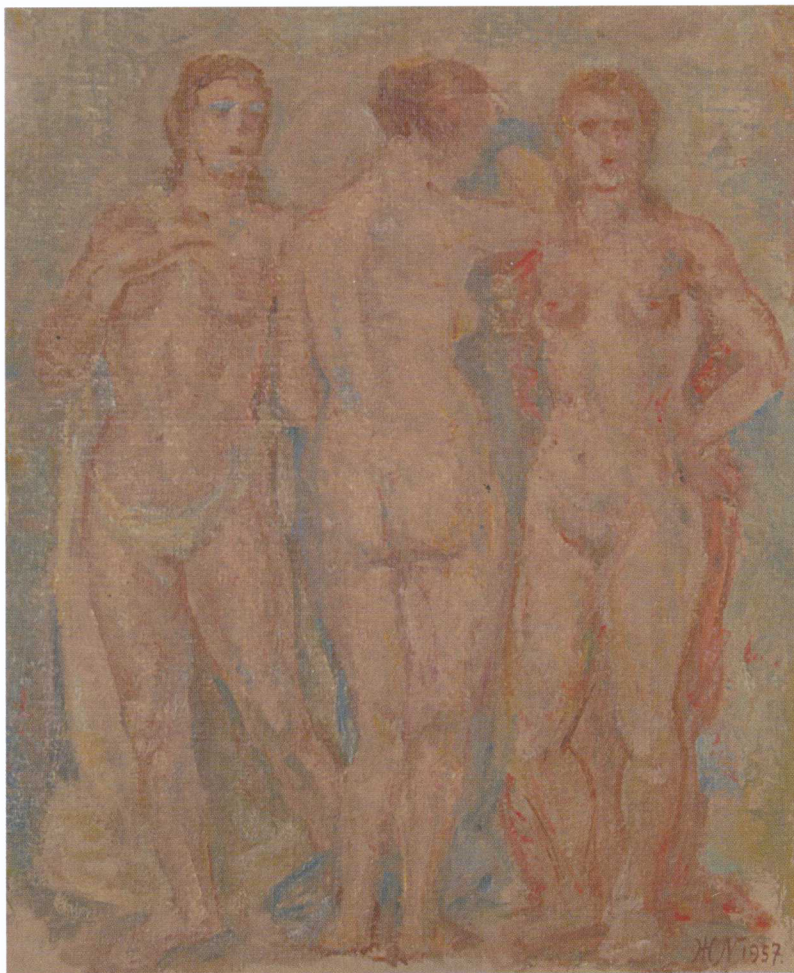
Купачице, уље на платну, 1958, 49 x 64, л-817

Две купачице, уље на платну, без године, 34 x 42,5, л-274

Акт у природи (Акт са плавим огртачем), уље на платну, 1966, 31 x 44,5, л-419

Три грације, уље на платну, 1957, 45 x 37, л-410

Портрет оца,
уље на платну, без године, 76 x 56,6, л-423

Портрет мајке Милице,
уље на платну, 1920, 54 x 44,5, л-286

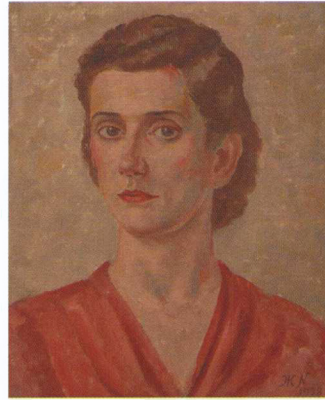
Мој брат Момчило,
уље на платну, 1927, 71 x 58,8, л-281

Портрет брата Славомира,
уље на платну, 1913, 37,5 x 31,3, л-1032

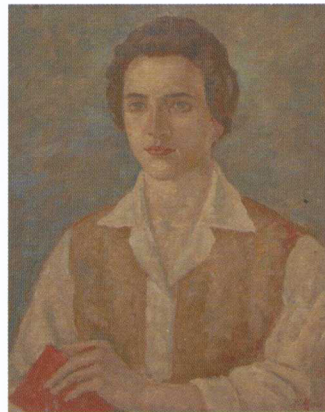
*Портрет Анкице Иванчевић,
уље на платну, 1959, 39,5 x 33, л-122*

*Портрет жене у црвеном,
уље на платну, 1958, 39,5 x 32, л-273*

*Портрет девојке са плавом машинном,
уље на платну, без године, 32,5 x 23,5, л-284*

*Портрет Радмиле Манојловић,
уље на платну, 1959, 54,5 x 45, л-414*

Икона Свети Антоније,
уље на платну (на лесониту),
без године, 61,5 x 23,5, л-858

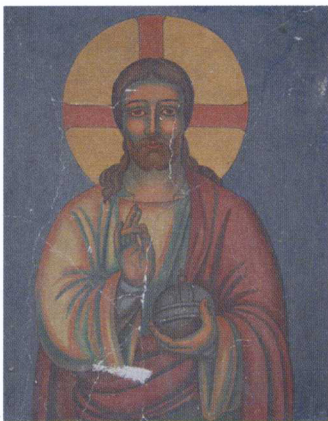
Свети Атанасије Александријски,
акварел, без године, 40,5 x 27, л-272

*Богородица са Христом, фреска,
без године, 81 x 66, л-664*

*Богородица са Христом, фреска,
без године, 81 x 66, л-1104*

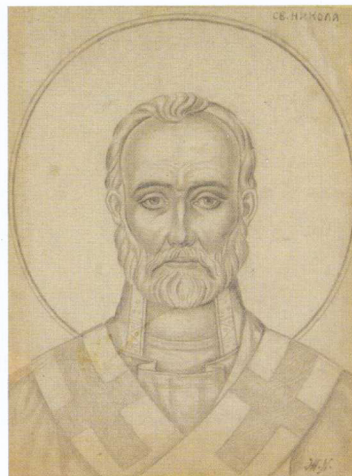
*Исус Христос, фреска,
без године, 81 x 66, л-1101*

*Марија Магдалена, фреска,
без године, 81 x 66, л-1105*

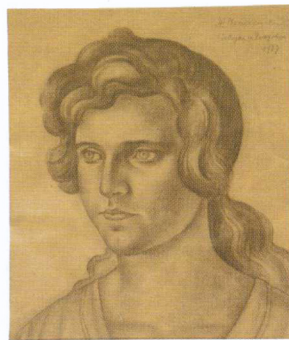
Српски ратници
(сцена из народне песме Женидба Душанова),
акварел, 1906, 25,5 x 27, л-277

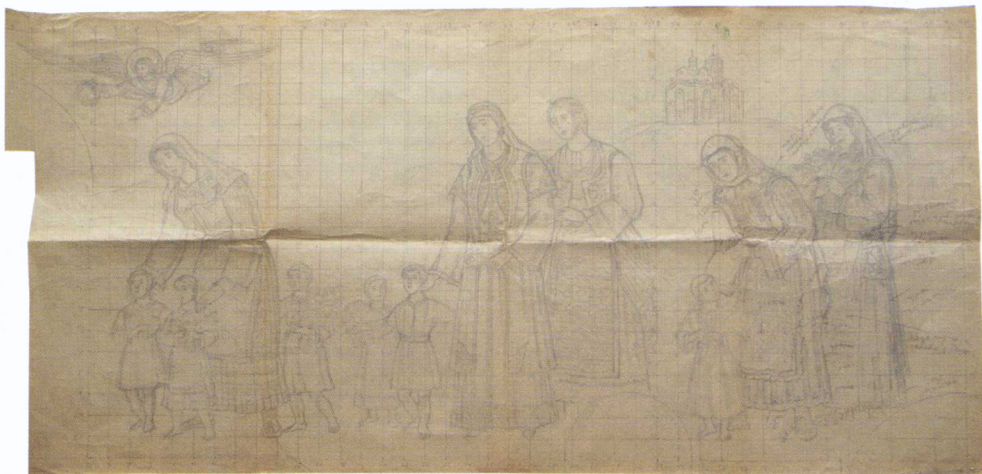
Скица 122, *Свети Никола*,
оловка на папиру, 18 x 24,5, л-657

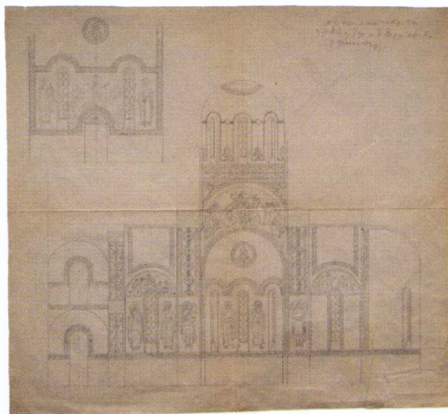
Скица 94, оловка на папиру, 1929, 18 x 25,5, л-629

Девојка са Вождовца,
оловка на папиру, 1927, 38 x 30, л-412

Скица 3, Предложак за капелу на Зебрњаку, оловка на папиру, 96 x 54, л-538

Скица 115, Орнаментика за цркву Г-ђе и Г. Сарачевића у Шилопају, оловка на папиру, 46,5 x 50,5, л-650

Уметничке групе

Живорад Настасијевић, осим тога што је био покретач *Уметничког друштва Зограф*, био је и стални члан *Удружења ратних сликара и вајара*, члан *Прољетног салона*, уметничких група *Слободни уметници*, *Четворица*, *Шесторица*, члан *Ладе*, *Удружења ликовних уметника* (чак и посебне групе Удружење квалификованих Ликовних уметника), које се после Другог светског рата организује као УЛУС.

Самосталне изложбе

Београд, 1923.

Београд, 1925. изложба цртежа са Љубом Ивановићем,

Београд, 1926. и 1927.

Београд, 1966. ретроспектива у Галерији Културног центра

Излагања у иностранству

Југословенска изложба, Париз, 1919.

Југословенска изложба, Барселона, 1929.

Југословенска изложба, Лондон, 1930.

Југословенска изложба, Брисел и Амстердам, 1932.

Излагања у земљи

Изложба ђачке Уметничко-занатске школе, Београд, 1908.

Четврта југословенска уметничка изложба, Београд, 1912.

Изложба Ратних сликара, Београд, 1919.

„Лада”: V-VI, XIII, XIX-XXVIII, XXX, XXXII-XXXVII изложба (и изложбе „Ладе” у Крагујевцу, 1938. и Петровграду, 1939)

Изложба ликовних уметника из Београда, Сомбор, 1921.

Пета југословенска изложба, Београд, 1921.

Прољетни салон: XIII и XIX изложба, Загреб, 1921. и 1924; XX, Нови Сад, 1924-1924. и XXIII, Осиек, 1925.

Изложба београдских сликара и вајара, Београд, 1924.

„Група четворице”, Загреб, 1924.

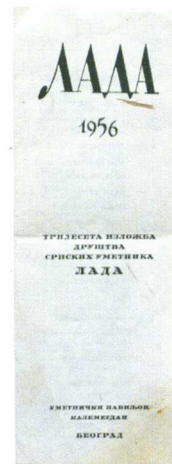
Стална уметничка галерија, Београд, 1926.

Јесење изложбе београдских уметника: I-III, VIII-XI.

Пролећне изложбе југословенских уметника: I-V, VIII-XXII.

Југославија у слици, Београд, 1930.

Изложба слика старог и новог Београда савремених уметника, Београд, 1932.

УЛУС: VI, VIII, X-XVIII, XXI, XXV, XXVII-XXX, XXXIV изложба, Београд
Пејзажи Београда, 1951.
Наши уметници у делима из младих дана, Београд, 1957.
Сава Шумановић и српски пејзаж између два рата,
Сремска Митровица, 1962.
Акт у београдском сликарству, 1918-1941, 1962.
Мртва природа у београдском сликарству, 1918-1941, 1962.
Портрет у београдском сликарству, 1918-1941, 1963.
Пејзаж у београдском сликарству, 1900-1941, 1963.
Париз на сликама наших уметника, Београд, 1944.
Ратни сликари, 1912-1918, Београд, 1964.
Нови реализам треће деценије, Београд, 1964.

Изложбе Зографa

Осијек, 1931.
Нови Сад, 1931.
Београд, 1933.
Ваљево, 1933.

Постхумна излагања

Југословенски цртеж XX века из збирке Музеја савремене уметности, Београд, 1926.
Лада, XXXVIII изложба, Београд
УЛУС, XLVI изложба, Београд
Трећа деценија – Конструктивно сликарство, Београд, 1967.
Пленеристи и импресионисти, Београд, 1967.
Портрети Београђана, Београд, 1968.
Цртежи српских уметника 1830-1930, Београд, 1972.
Браћа Настасијевић родном граду, Дом ЈНА, Горњи Милановац, 1983.
Изложба слика Живорада Настасијевића поводом издања Сабраних дела Момчила
Настасијевића, Горњи Милановац, 1992.
Изложба слика поводом стогодишњице уметниковог рођења,
Народни музеј, Београд-Завичајни музеј, Горњи Милановац, 1993-1994.
Изложба слика поводом стогодишњице уметниковог рођења,
Замак културе, Врњачка Бања, 1994.
Настасијевићи, Галерија Дома културе, Смедерево, 2000.
Сликама кроз живот, 115 година од рођења Живорада Настасијевића,
Музеј Рудничко-таковског краја, Горњи Милановац, 2008.

Каталожке јединице

Уметничка дела и остали предмети Живорада Настасијевића у Музеју рудничко-таковског краја

Уља

1. *Портрет мајке Милице*, уље на платну, 1910, 56 x 43, л-420
2. *Портрет сестре Наталије*, уље на платну, 1911, 46 x 38, л-285
3. *Аутопортрет*, уље на платну, 1913, 36 x 27, л-268
4. *Портрет сестре Славке*, уље на платну, 1913, 50 x 73, л-527
5. *Портрет брата Славомира*, уље на платну, 1913, 37,5 x 31,3, л-1032
6. *Портрет брата Момчила*, уље на платну, 1919, 31,5 x 23, л-269
7. *Портрет мајке Милице*, уље на платну, 1920, 54 x 44,5, л-286
8. *Портрет мајке*, уље на платну, 1920, 34,5 x 27, л-528
9. *Портрет сестре Славке*, уље на платну, 1920, 38 x 31, л-287
10. *Pont Neuf Pariz*, уље на платну, 1921, 32 x 45, л-411
11. *Портрет оца*, уље на платну, 1923(?), 76 x 56,5, л-423
12. *Портрет оца*, уље на платну, 1926, 53 x 42, л-283
13. *Портрет брата Светомира*, уље на платну, 1926, 87 x 65,5, л-282
14. *Мој брат Момчило*, уље на платну, 1927, 71 x 58,5, л-281
15. *Портрет брата Светомира*, уље на платну, 1938, 38 x 32,5, л-270
16. *Лежећи акт*, уље на лесониту, 1944, 22 x 31,5, л-878
17. *Христово страдање*, триптих, уље на лесониту, 1950, 31 x 70, л-814
18. *Лежећи акт*, уље на платну, 1952, 54 x 81, л-275
19. *Портрет жене у белом*, уље на платну, 1952, 40 x 32,5, л-815
20. *Мртва природа*, уље на платну, 1953, 40 x 30, л-530
21. *Портрет брата Славомира*, уље на платну, 1954, 47 x 38, л-271
22. *Јован Курсула убија Црног Арапина у Варварину 1810.*, уље на платну, 1954, 81 x 116,5, л-821
23. *Повратак у Смедерево ослепљених синова Ђурђа Бранковића*, уље на платну, 1954, 81,5 x 100, л-421
24. *Хајдук Вељко се сам пробија кроз Турке код Бање*, уље на платну, 1954, 81 x 116,5, л-663
25. *Моја родна кућа у Горњем Милановцу (Рајићева улица бр. 7)*, уље на платну, 1956, 65 x 50, л-408
26. *Три грације*, уље на платну, 1957, 45 x 37, л-410
27. *Купачице*, уље на платну, 1958, 49 x 64, л-817
28. *Портрет жене у црвеном*, уље на платну, 1958, 39,5 x 32, л-273
29. *Портрет Анкице Иванчевић*, уље на платну, 1959, 39,5 x 33, л-422
30. *Портрет Радмиле Манојловић*, уље на платну, 1959, 54,5 x 45, л-414

31. *Мотив из Шумадије (Пејзаж са пластом)*, уље на платну, 1960, 46 x 61, л-529
32. *Пејзаж (Река)*, уље на платну, 1960?, 32 x 40, л-279
33. *Морава (Пејзаж са дрветом и реком)*, уље на платну, 1962, 44 x 55, л-288
34. *Авалски пут*, уље на платну, 1963, 24 x 38,5, л-524
35. *Акт у природи (Акт са плавим огртачем)*, уље на платну, 1966, 31 x 44,5, л-419
36. *Пејзаж (Шумски пут)*, уље на платну, 1966, 34 x 44, л-409
37. *Пејзаж (Шума и пут)*, уље на платну, 1966, 37 x 45, л-413
38. *Пејзаж (са оградом)*, уље на платну, 1966, 37 x 45, л-822
39. *Две купачице*, уље на платну, без године, 34 x 42,5, л-274
40. *Стојећи акт*, уље на платну, без године, 46 x 27, л-417
41. *Стојећи акт II*, уље на платну, без године, 40,5 x 26, л-523
42. *Повратак слепих синова Ђурађа Бранковића (Сцена из опере Светомира Настасијевића)*, уље на лесониту, без године, 33 x 45, л-820
43. *Благовести*, уље на платну, без године, 32,5 x 45,5, л-276
44. *Портрет девојке са плавом машином*, уље на платну, без године, 32,5 x 23,5, л-284
45. *Икона „Свети Антоније”*, уље на платну на лесониту, без године, 61,5 x 23,5, л-858

Акварели

46. *Сценографија за оперу „Међулушко благо”, I чин*, 1927, 18,5 x 25,7, л-520
47. *Сценографија за оперу „Међулушко благо”, II чин*, 1927, 19 x 25,5, л-521
48. *Сценографија за оперу „Међулушко благо”, III чин*, 1927, 18 x 25, л-522
49. *Сценографија за оперу „Ђурађ Бранковић”, I чин*, 1938, 25 x 35,5, л-424
50. *Сценографија за оперу „Ђурађ Бранковић”, III чин*, 1938, 25 x 35, л-425
51. *Српски ратници (Сцена из народне песме „Женидба цара Душана”)*, 1906(?), 25,5 x 27, л-277
52. *Мртва природа*, без године, 23,5 x 32, л-278
53. *Свети Атанасије Александријски*, без године, 40,5 x 27, л-272
54. *Руџник – остаци утврђења и насеља*, без године, 44 x 31,5, л-280
55. *Лево-десно, нигде мога стана*, акварел и црни туш на папиру, без године, 40,6 x 29,3, л-818
56. *Пијаница картарош*, акварел и црни туш на папиру, без године, 39,7 x 29,5, л-819

Фреске

57. *Исус Христ*, без године, 81 x 66, л-1101
58. *Исус Христ*, без године, 81 x 66, л-1102
59. *Исус Христ*, без године, 81 x 66, л-1103
60. *Богородица са Христом*, без године, 81 x 66, л-664

61. *Богородица са Христом*, без године, 81 x 66, л-1104
62. *Света Марија Магдалена*, без године, 81 x 66, л-1105

Цртежи

63. *Портрет сестре Даринке*, 1927, 38 x 29, л-525
64. *Портрет брата Момчила*, 1927, 44 x 35,5, л-418
65. *Портрет брата Светомира*, цртеж оловком, 1927, 39 x 52, л-1031
66. *Девојка са Вождовца*, 1927, 38 x 30, л-412
67. *Устаник и Турчин*, 1954, 33 x 48, л-3
68. *Устаници у походу*, 1954, 43 x 54,5, л-4
69. *Турци са Рудника*, 1954, 28 x 21,5, л-5
70. *Хајдук Вељко се сам пробија кроз Турке код Бање*, 1954, 34 x 49, л-6
71. *Портрет Радмиле Манојловић*, 1961, 50 x 33,5, л-416
72. *Портрет Радмиле Манојловић II*, 1961, 50 x 33,5, л-415
73. *Портрет девојке са перлама*, без године, 41,5 x 30,5, л-813
74. *Пејзаж*, цртеж тушем, 35,5 x 25, без године, л-1097
75. *Exlibris Dr Fred. Pops*, штампа на папиру, 7 x 6,5, л-1100

Скице

Скице од броја 1 до броја 127, цртежи оловком на папиру,
од инв. броја л-536 до л-662, од којих су опремљене следеће:

76. Скица 3 (предложак за капелу на Зебрњаку – поворка жена и деце), 96 x 54, л-538
77. Скица 14 (фигура жене), 1935, 23 x 16, л-549
78. Скица 17 (женски акт), Париз, 1920, 26,5 x 22, л-552
79. Скица 43 (три дрвета), 1962, 22 x 15, л-578
80. Скица 50 (два женска акта), 28 x 18,5, л-585
81. Скица 68 (пејзаж са кућом), 23 x 32,5, л-603
82. Скица 69 („Моја баба Јелена, цртеж са фотографије од 1865.”), 23 x 16, л-604
83. Скица 71 („Женидба Максима Црнојевића”), 33,5 x 24, л-606
84. Скица 75 (скица ногу), 25,5 x 22,5, л-610
85. Скица 84 (сцена из лова), 17 x 12,5, л-619
86. Скица 85 (пејзаж са грађевином), 17 x 12,5, л-620
87. Скица 87 (Рођење Христово, део скице за фреску), 44,5 x 35, л-622
88. Скица 88 (жанр сцена са домаћим животињама), 32,5 x 47, л-623
89. Скица 92 (стојећи женски акт), 35,5 x 25, л-627
90. Скица 94 (глава жене на јастуку), 1929, 18 x 25,5, л-629
91. Скица 102 (стојећи женски акт са драперијом), 34 x 25, л-637

92. Скица 113 (женски акт), 34 x 61, л-648
 93. Скица 115 (иконостас – „Орнаментика за цркву Г-ђе и Г. Сарачевића у Шилопају“), 46,5 x 50,5, л-650
 94. Скица 116 (Ружа Живановић, чита), 50 x 35,5, л-651
 95. Скица 119 (фигура жене која седи), 1960, 35,5 x 25, л-654
 96. Скица 121 („Скица за купачице“), 36,5 x 25,5, л-656
 97. Скица 122 (свети Никола), 18 x 24,5, л-657
 98. Скица 124 (сцена из песме „Бановић Страхиња“), 32,5 x 23,5, л-659

Књиге са илустрацијама Живорада Настасијевића

99. Михаило Ковачевић, *Историја позоришта у Русији*, Издавачка књижарница А. М. Поповића, Београд 1927.
 100. Ж. Милићевић, *У постојбини наших копаничара и зографа, са цртежима Љубе Ивановића*, Државна Штампарија Краљевине СХС, Београд, 1927.
 101. Ж. Милићевић, *Песме*, Државна Штампарија Краљевине СХС, Београд, 1927.
 102. Момчило Настасијевић, *Из тамног вилајета*, издање: С. Б. Цвијановића, Београд 1927.
 103. Момчило Настасијевић, *Међулушко благо*, издање: С. Б. Цвијановића, Београд 1927.
 104. *Годишњак и Календар Српске Православне Патријаршије за просту годину 1933.*, Српска манастирска штампарија Сремски Карловци 1932.
 105. *Црква, Календар Српске Православне Патријаршије 1935*, Српска манастирска штампарија у Сремским Карловцима 1934.
 106. Милић Р. Мајсторовић, *Стварна настава и земљопис за II разед основних школа*, издање Књижарнице Јеремије Ј. Целебџића, Београд 1934.
 107. *Православна наука хришћанска за IV разед основних школа*, издање Књижаре Влад. Н. Рајковић и Ко, Београд 1935.
 108. *Православна наука хришћанска за III разед основних школа*, издање Књижаре Влад. Н. Рајковић и Ко, Београд 1935.
 109. *Православна наука хришћанска за I и II разед основних школа*, издање Књижаре Влад. Н. Рајковић и Ко, Београд 1935.
 110. *Бановић Страхиња*, Народна књига, Београд, 1952.
 111. *Женидба Душанова*, Народна књига, Београд, 1952.
 112. *Женидба Максима Црнојевића*, Народна књига, Београд, 1952.

Предмети Живорада Настасијевића

113. Палета, л-1092
 114. Кутија са сликарским прибором, л-1096

115. Кутија „Beaux-arts“, са угљеном, л-1106
116. Флаута, л-1030

Документа Живорада Настасијевића

117. Књижица Српске музичке школе за 1911-12. годину, л-1066
118. Пасош из 1913. године, л-1065
119. Сведочанство *K. V. Akademie d. b. Künste in München* о упису летњег семестра 1913-1914. године, л-1107
120. Легитимација официра и војних чиновника из 1936. године, л-1067
121. Лична карта из 1950. године, л-1098
122. Легитимација резервних и пензионисаних официра из 1950. године, л-1099
123. Чланска књижица Савеза ликовних уметника Југославије, л-1068
124. Легитимација Удружења ликовних уметника, л-1069
125. Чланска карта Удружења резервних официра и ратника, л-1070

Медаље

126. Албанска споменица, и-255
127. Медаља за војничке врлине, и-256
128. Златна медаља за храброст, и-257
129. Орден светог Саве V реда, и-254

Документација Живорада Настасијевића (фасцикла л-1108)

130. Каталог изложбе слика и цртежа у Сали Станковић, Београд, 17- 26. јануар 1926.
131. Каталог изложбе слика, фрески и цртежа у Новинарском дому, Београд, 6-20. новембар 1927.
132. Каталог XXX изложбе Друштва српских уметника *Лада*, Уметнички павиљон Цвијета Зузорић, Београд, 1956.
133. Каталог *Јубиларне изложбе Ладе*, Уметнички павиљон Калемегдан, Београд 1954.
134. Каталог изложбе *Портрет у београдском сликарству 1918-1941*, Галерија Културног центра, Београд 1963.
135. Каталог ретроспективне изложбе слика поводом 60-годишњице уметничког рада, Галерија Културног центра, Београд 1966.
136. Каталог изложбе слика поводом стогодишњице уметничког рођења, Народни музеј Београд-Завичајни музеј Горњи Милановац, 1993-1994.
137. Каталог изложбе слика поводом стогодишњице уметничког рођења, Замак културе Врњачка Бања, 1994.
138. Каталог изложбе *Настасијевићу*, Галерија Дома културе Смедерево, 2000.

139. Каталог изложбе *Сликама кроз живот*, 115 година од рођења Ж. Настасијевића, Музеј рудничко-таковског краја, Горњи Милановац, 2008.
140. Позивница за изложбу *Наши уметници у делима из млађих дана*, Омладинска уметничка галерија, Београд 1957.
141. Позивница за изложбу *Ратни сликари 1912-1918*, Војни музеј, Београд 1964.
142. Позивница за самосталну изложбу Живорада Настасијевића у Сали Абрашевића, Београд, 1955.
143. Позивница за самосталну изложбу Живорада Настасијевића у Титовом Ужицу, 1956.
144. Позивница за изложбу слика Живорада Настасијевића приликом предаје заоставштине Горњем Милановцу, Браћа Настасијевић родном граду, Дом ЈНА, Горњи Милановац, 1983.
145. Писмо Одбора за израду фресака Цркве Лазарице у Крушевцу, 26. март. 1939.
146. Писмо Одбора за израду фресака Спомен-цркве у Крупњу и на Мачковом камену, 24. септембар 1932.
147. Дозвола за кретање на територији града Београда, 3. новембар 1948.
148. Писмо секретара САНУ у вези са исправком у Српском етнографском зборнику, 3. мај 1963.
149. Писмо Модерне галерије града Београда у вези са откупом радова, 11. април 1963.

Фотографије

150. Живорад Настасијевић као ђак Уметничко-занатске школе у Београду: л-1052
151. Војничке фотографије: л-832, л-833, л-835, л-836, л-837, л-838, л-839, л-840, л-841, л-847, л-851, л-1021
152. Ж. Настасијевић у Алжиру: л-842, л-843, л-844, л-845, л-846, л-849, л-850, л-1060
153. Ж. Настасијевић у Солуну: л-834, л-1056, л-1057, л-1058, л-1059
154. Фотографије са Академије у Минхену: л-854, л-855, л-856, л-857, л-1053, л-1054, л-1055
155. Ж. Настасијевић и Ружа Мијатовић: л-861, л-862, л-863, л-864, л-865, л-866, л-867, л-1061, л-1062
156. Породичне фотографије: л-915, л-920, л-1015, л-1019, л-1022, л-1042
157. Фотографије са погребом Ж. Настасијевића: л-876, л-877
158. Остале фотографије: л-848, л-853, л-868, л-871, л-872, л-873, л-874, л-875, л-1023, л-1063, л-1064.

ЖИВОРАД НАСТАСИЈЕВИЋ 1893–1966
УМЕТНОСТ КАО СУДБИНА ПОРОДИЦЕ

Издавачи:

Музеј рудничко-таковског краја,
Горњи Милановац
www.muzejgm.org
Завичајни музеј,
Петровац на Млави

За издаваче:

Борисав Челиковић
Анђелка Станисављевић

Аутор текста и поставке:

Ана Боловић

Графичка опрема:

Вељко Тројанчевић

Фотографије:

Саша Савовић

Штампа: Codex print, Горњи Милановац

Тираж: 1000

СРР - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

75.071.1:929 Настасијевић Ж.
74/75(497.11) "1893/1966" (084.12)

Боловић, Ана, 1976-

Живорад Настасијевић : [уметност као судбина породице] / Ана Боловић ; [фотографије Саша Савовић]. - Горњи Милановац : Музеј рудничко-таковског краја : Петровац на Млави : Завичајни музеј, 2009 (Београд : Codex print). - 48 стр. : илустр. : 16 x 16 cm

Слике Ж. Настасијевића. - Тираж 1.000. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-82877-31-8

а) Настасијевић, Живорад (1893 - 1966)
COBISS.SR-ID 171975692

МУЗЕЈ РУДНИЧКО ТАКОВСКОГ КРАЈА